

เทศน์เช้า วันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๕๘

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมนะ ธรรมะปลอบประโลมหัวใจของเรานะ หัวใจของเราทุกข์ยากมาก มีโยมเขามาถามไงว่า เขาทำความดีเยอะมหาศาลเลย แต่ความดีของเขาทำไมไม่ให้ผลเขาเลย ชีวิตเขามีแต่ความทุกข์ยากมากไป

คูลี คูทางกวีเขาบอกว่า เต็ดดอกไม้สะเทือนถึงดวงดาว เต็ดดอกไม้มันสะเทือนถึงดวงดาวนะ สะเทือนถึงดวงดาวเพราะสภาวะแวดล้อมไป มันมีผลไปทั้งนั้นแหละ เต็ดดอกไม้มันไปสะเทือนถึงดวงดาว โอ้เราอยากทำความดี เราก็ค้นต้นไม้เลย ค้นต้นไม้ ดวงดาวมันจะได้สั้นไหวไป เราไปค้นต้นไม้ ค้นต้นไม้มันยิ่งเสียหาย ค้นต้นไม้มันทำลายสภาวะแวดล้อม

เด็ดดอกไม้สะเทือนถึงดวงดาว เป็นเพราะว่าสภาวะแวดล้อมความเป็นจริงไป เรามาฟังธรรมะๆ ธรรมะข้อเท็จจริงไป ทำดีได้ ทำชั่วได้ชั่ว แต่ทำความดีทำไมมันไม่ได้ดี มันไม่ได้ดีไม่ได้ดีเพราะเหตุไฉน ถ้ามันไม่ได้ดี คนเราทำดีแล้วมันมีกรรมเก่า-กรรมใหม่

กรรมเก่า คนเรามีความขัดแย้งมา มีความเศร้าหมองมา มีความอะไรมา มันเห็นสิ่งใดมันไม่ถูกใจไปหมด เราทำความดีกับคนอื่นนะ เราทำน้อยกว่านี้อีก เขาหาว่าเราดีมากเลย แต่คนคนนี้ เราทุ่มเทให้เขาขนาดนี้ เขาบอกเราไม่มีความดีเลย ทำไมถึงไม่มีความดีล่ะ ความดีอันนั้นเพราะเขาไม่ชอบ เพราะเขาไม่ชอบ ทำสิ่งใดก็ไม่ได้ทั้งนั้นแหละ เป็นความดีก็เป็นไม่ดี แต่ถ้าเป็นความดีนะ เราทำความดีของเรา ความดีก็คือความดี ความดีกับความดีเพื่อตัวเราเอง

เวลาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ คนเป็นที่พึ่งแห่งตน ทำความดีเพื่อหัวใจของเราไป ถ้าทำความดีเพื่อหัวใจของเรา เรามีศีลมีธรรม มีศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ เพื่อเป็นความปกติของใจ เราทำความดี เราทำของเราแล้ว ความลับไม่มีในโลก เราทำสิ่งใดผิดพลาด เราก็รู้เองว่าเราเป็นคนทำ ถ้าเราทำสิ่งที่ประโยชน์ เราก็รู้เองว่าเราเป็นคนทำ ใครเขาจะว่าดีว่าชั่วมันปากของเขา มันอยู่ที่การกระทำของเรา เราทำความดี อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ คนเป็นที่พึ่งแห่งตน

ดูเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าลี องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม
ขึ้นมา เทวดา อินทร์ พรหม เวลาเทศน์ข้มจักๆ ส่งข่าวเป็นชั้นๆ นะ เวลาองค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าประกาศธรรม เทวดา อินทร์ พรหมส่งข่าวไป สัจธรรมมันได้เคลื่อนแล้ว สัจจะ
มันมีแล้ว ธรรมจักรเคลื่อนแล้ว ใครจะย้อนกลับไปอีกไม่ได้ เพราะมันเป็นความจริงแล้ว นี่
เทวดาเขาส่งข่าวเป็นชั้นๆ ขึ้นไปเลย

แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเผยแผ่ธรรม ผู้ที่เขาไม่เห็นด้วย เขาก็จ้างคนมา
ด่า เขาก็จ้างคนมาทำลาย เขาวางแผนทำลายองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าทำดีไหม? ทำดีมหาศาลเลย ถ้าน้อยใจ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ต้อง
น้อยใจ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็น้อยใจ แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่เห็น
น้อยใจเลย

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปลอบภิกษุณะ ภิกษุทั้งหลาย ถ้าพวกเธอโคจรโลก
ธรรม ๘ เบียดเบียน ให้นึกถึงเรานะ เราตถาคตโคจรรุนแรงกว่าพวกเธอมากมายนัก แต่เราตถาคต
ได้ทำลายอวิชชา ภาวสวะ ภพ เขาทำเพื่อให้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเจ็บช้ำ แต่เพราะไม่
มีภาวสวะ ไม่มีสิ่งใครรองรับ มันเลยผ่านทะลุไปหมดเลย มันไม่มีใครเจ็บช้ำ มันไม่มีใครเลย
เพราะอะไร เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทำใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ
เจ้าสะอาดบริสุทธิ์แล้ว ทำลายภาวสวะ ทำลายภพ ทำลายชาติ ทำลายสิ่งที่เก็บความเศร้าหมอง
ทำลายสิ่งที่เก็บเอามาคิดซ้ำคิดซากอยู่ในหัวใจ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำลายสิ่งนี้แล้ว
ถ้าทำลายสิ่งนั้น สิ่งนั้นจะเข้าถึงใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ได้เลย

ถ้าเราเข้าใจเรื่องสัจธรรม เราเด็ดดอกไม้ก็สะท้อนถึงดวงดาว เพราะอะไร เพราะมันเป็น
สัจจะ มันเป็นข้อเท็จจริง ถ้าเราศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วเราเข้าใจ
ถึงสัจจะข้อเท็จจริงแล้ว เด็ดดอกไม้สะท้อนถึงดวงดาว ทำคุณงามความดีมันก็เป็นคุณงามความ
ดีของเราไป

ถ้าเด็ดดอกไม้มันไม่สะท้อนถึงดวงดาวสักที ก็โคลนต้นไม้ซะ โคลนต้นไม้เลย ให้นมัน
สะท้อนสักที เขาจะให้เห็นความดีของเรา มันก็ไม่เห็นความดีของเราหรอก เพราะเขาไม่ชอบ
เขาไม่ชอบ เขาไม่เห็นดีเห็นงามกับเรา แต่ถ้าเขาชอบ เราไม่ต้องเด็ดดอกไม้หรอก เขาเอาดอกไม้
มามอบให้ เห็นไหม

อันนั้นเวลาเราคิดใจ เวลาเราคิดอย่างนี้มันคิดส่งออก คิดส่งออกมันก็มีแต่ความเจ็บช้ำ น้ำใจนะ คิดส่งออกแล้วเราก็มีแต่ความทุกข์นะ แต่เวลาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้เราออกจากหัวใจ ให้สละออก ให้ละให้ว่าง ให้ละวาง ทำดีก็ต้องทำความดีของเรา ต่อเนื่องไป คนจะทำดีทำชั่ว มันมีการกระทำ เวลาพูดถึงกรรมๆ เวลาพูดถึงกรรมบັบ เราเองทำชั่วมาตลอดเลย เพราะเรามีแต่กรรมบັบคั้นหัวใจ ไม่มีกรรมดีอะไรเลยหรือ ทำไมเราทุกข์ยากขนาดนี้

มันมีความคิดมหาศาล ความคิดมหาศาลเพราะเรายังมีสิทธิในการกระทำ ไปดูคนติดคุก คนติดคุกนะ มันบอกถ้ามันพ้นจากคุกมันจะบวช พ้นจากคุกมันจะทำความดี แต่มันโดนติดคุกอยู่นะ นี่ก็เหมือนกัน ผลของวิญญูๆ คนที่เขาไม่ได้เกิดเป็นเรา คนที่เขาเกิดมาทุกข์ยากขึ้นมา เขาไม่มีโอกาสเหมือนเรา เราเกิดทุกข์ยากแล้วเรามีอิสรภาพ เรามีอิสรภาพแล้วทำอะไรก็ได้ แต่มีสติปัญญาหรือเปล่า ถ้าเรามีสติปัญญา เราจะทำความดีของเราแล้วความดีเรามองไม่เห็นไง มันไม่สะท้อนดวงดาวสักที ทำดีไม่มีใครชมว่าเราดี ไม่มีใครปรบมือให้สักทีเลย ไม่มีใครชมว่าเราเป็นคนดีสักทีเลย...แล้วทำไมต้องให้คนชมล่ะ ทำไมต้องให้เขาชมล่ะ

อตุตา หิ อตุตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน พระอรหันต์ มรรคญาณ ไม่มีใครสามารถทำแทนเราได้ กินข้าว ใครเป็นคนกิน คนนั้นก็รู้รส นั่งมองเขากินแล้วก็กลืนน้ำลายอึกๆ อยู่นั้นแหละ อยากจะอ้อมสักที ไม่เคยอ้อมเลย นั่งมองเขาแล้วก็กลืนน้ำลายอยู่นั้นแหละ กินสิ กินๆ

นี่ก็เหมือนกัน เราทำคุณงามความดี เราทำๆ แล้วเราไม่มองใคร แล้วไม่ต้องให้ใครเขาชื่นชมเรา เราทำคุณงามความดีของเรา ความดีคือความดี เวลาพระเราทำคุณงามความดีนะ หลวงตาท่านพูดบ่อย ให้อ้อที่ว่าเวลาทุกข์เวลายาก อย่ามาพูดนะว่าโยมจะมาทุกข์ยากเท่ากับพระ ท่านบอกเลยนะ แม้แต่เราคนนอนผ่อนอาหาร เราประพฤติปฏิบัติของเรา เราตั้งสัจจะเอาชนะตัวเอง มันเอาชีวิตเข้าแลก ท่านบอกเลยนะ เวลาทางโลกเขามันก็เหมือนกับคนติดคุก วันๆ ก็เหลาตอก สองอันสามอัน แค่มดไปวันๆ เท่านั้นแหละ แล้วก็บอกว่าทุกข์ๆ

นี่ก็เหมือนกัน ชีวิตของเรา เราอาบเหงื่อต่างน้ำ เราชวนขวยของเรา เราก็อ้อว่าเราทุกข์ เราทุกข์อย่างนี้เราทุกข์เพื่อดำรงชีวิต ทุกข์เพื่อดำรงชาติพันธุ์ แต่เวลาจะเอาชนะกิเลสชนะ จะเอาชนะ ตัณหาความทะยานอยากในใจของเรา “มารเอ๋ย เธอเกิดจากความดำริของเรา” เราพูดคำนี้ประจำ

เพราะอะไร เพราะคำว่า “คำริ” ไง “มารเอยเธอเกิดจากความคำริของเรา เราจะไม่คำริถึงเจ้า เจ้าจะเกิดบนหัวใจเราไม่ได้อีกเลย”

ความคำริเป็นความคิดใหม่ เวลาเรามีความคิด มารมันครอบงำมาตลอดใจ ฉะนั้น เวลาเราคิด เราทำอะไร มันคิดโดยอวิชาทั้งนั้นแหละ มันคิดโดยกิเลสทั้งนั้นแหละ มันคิดโดยที่ไม่รู้เท่าทันตัวเองทั้งนั้นแหละ เวลามันคิด มันไม่รู้เท่าทันตัวเอง คิดโดยมาร มารมันจับหัวอยู่ แล้วมันก็สั่งให้เราคิดตามที่มันพอใจ แล้วเราก็คิดของเราไปอย่างนี้

“มารเอย เธอเกิดจากความคำริของเรา เราจะไม่คำริถึงเจ้า เจ้าจะเกิดบนหัวใจเราอีกไม่ได้เลย”

เวลาความคิด ความทุกข์ความยากของเรา เราก็คิดของเราไป แต่เวลาเราจะเสียดสละ คุณิ เวลาพระเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา งานที่เอาชีวิตเข้าแลกเราก็ดูไม่เห็น เวลางานเอาชีวิตเข้าแลก องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาอดอาหาร ๔๕ วัน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำทุกรกิริยามาตลอด ครูบาอาจารย์ของท่านประพฤติปฏิบัติมาตลอด ไอ้อเราก็ดูเห็นพระ พระมันก็เลียนแบบไป ไอ้อพระที่ว่าอยากได้อะไรดี มันจะโค้นต้นไม้สะเทือนถึงดวงดาวไป มันก็เดินออกมาจากป่า “นี่เพิ่งออกมาจากป่านะ สดๆ ร้อนๆ เลยนะ” แต่มันเป็นความจริงหรือเปล่าละ ถ้าเป็นความจริงนะ เขาสงบระงับ

พระอัสสชิท่านเป็นพระอรหันต์ เวลาท่านออกบิณฑบาต พระสารีบุตรเป็นผู้ที่มีปัญญา เห็นการก้าวเดินของท่านด้วยความมีสติปัญญาอย่างนั้น “พระองค์นี้จิตใจต้องร่วมเย็นจริง ถ้าไม่ร่วมเย็น กิริยาแสดงออกอย่างนี้ไม่ได้” ท่านถึงตามไปๆ นะ รอนพระอัสสชิท่านฉันอาหารจบ แล้วถึงขอฟังธรรมๆ เพราะอะไร เพราะพระสารีบุตรท่านพยายามชวนขวายของท่าน แล้วท่านไปอยู่กับสัตบุรุษ สัตบุรุษบอกว่า ไม่ใช่ แล้วไม่ใช่ทำอย่างไรละ ไม่ใช่ก็คือไม่ใช่ ไม่ใช่ต่อเนื่องไป

เหมือนเราปฏิเสธไปเรื่อย ไม่ใช่ ไม่เอา ไม่มี...ไม่มีแล้วมีจริงหรือเปล่า ไม่ทุกข์ๆ ไม่ลำบาก อู๊ย! มีแต่ความสุข...สุขจริงหรือเปล่า ไม่จริงสักเรื่อง แต่พระสารีบุตรเรียนกับเขาจนจบแล้ว ถามอาจารย์ว่ามีอะไรต่อใหม่? หหมดแล้ว สอนแค่นี้ หหมดแล้วให้หมดพุงแล้ว

พระสารีบุตรสัญญาไว้กับพระโมคคัลลานะ เป็นเพื่อนกัน มาศึกษาด้วยกัน ถ้าเราเจอครูบาอาจารย์นะ ถ้ามีคนชี้หน้า ต้องบอกนะ ต้องบอกกันนะ อย่าทึงกันนะ ทุกข์ด้วยกันไง เป็นเพื่อน

กัน สนิทกัน คุ่นชินกันมา แล้วก็มาศึกษาร่วมกัน... โทษนะ แล้วก็มาโดนหลอกด้วยกัน สัญญา กันไว้ ถ้าใครเจอครูบาอาจารย์ที่ชี้หน้าที่บอกได้ อย่าทิ้งกันนะ อย่าทิ้งกัน เพราะมันทุกข์ใจ

เวลาพระสารีบุตรไปเจอพระอัสสชิบิณฑบาตอยู่ ด้วยกิริยา เพราะโดนหลอกมาเยอะแล้ว ตามพระอัสสชิไป พระอัสสชิฉันอาหารจบแล้วไง “ท่านบวชเพื่อใคร ใครเป็นอาจารย์ของท่าน” ก็ถามเลย ทำมาอย่างไร ทำมาอย่างไร โอ้หัวใจที่มันสงบระงับทำมาอย่างไร

“โอ้ย! เราผู้บวชใหม่ เพิ่งปฏิบัติใหม่” พระอรหันต์ เห็นใหม่ นี่ไง พระแท้ๆ เขาอ่อนน้อม ถ่อมตน เขาเก็บไว้ในใจ ครูบาอาจารย์เราท่านประพฤติปฏิบัติมา ท่านต่อสู้กับกิเลสมา ท่าน ประหัตประหารกับมันมา ท่านรู้ว่ามันยากเย็นขนาดไหน แต่เวลาท่านพูดออกมาว่า “เราเป็นผู้ บวชใหม่”

“แล้วบวชมาจากใคร”

“บวชกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า”

“องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนอย่างไร”

“องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอน เ ย ธมฺมาฯ ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ”

มันต้องมีที่ไปที่ไปทั้งนั้น เวลาทุกข์ยากขึ้นมาก็เอ็งหามาทั้งนั้น เขาให้เด็ดดอกไม้ก็ไป โคนต้นไม้ชะ เขาให้ทำคุณงามความดี ทำคุณงามความดีก็เพื่อเรา ทำคุณงามความดีก็เพื่อให้โลก เขายกย่องชะ ทำคุณงามความดีก็คอยมองว่าเขาจะเห็นความดีเราหรือเปล่า ทำความดีถ้าไม่มีใคร มองก็ไม่ทำ ถ้ามีคนมอง ทำเยอะๆ ถ้าไม่มีใครมอง ไม่ทำอะไรเลย

ธรรมทั้งหลายมาแต่เหตุ เหตุที่ทำนั้นมันถูกต้องดีงามหรือเปล่า ย้อนกลับไปดับที่เหตุนั้น

พอฟังนะ เพราะคนมันทุกข์ คนมันทุกข์แล้วคนมันคั่นคว่าอยู่ คนมันชวนชวายอยู่ คูติ ปฏิบัติกับสัญชัยมา เขาว่าหมดไส้หมดพุงแล้ว เป็นอาจารย์เก่งมากเลย แต่มันยังทุกข์ พอมาเจอ ธรรมะของพระอัสสชิ มันทิ่มเลย มันทิ่มเข้ากลางหัวใจ มันปึ้ง! เป็นพระโสดาบันเลย เอาคำพูดนี้ ไปเล่าให้พระโมคคัลลานะฟัง พระโมคคัลลานะก็เป็นพระโสดาบันขึ้นมาทันทีเหมือนกัน เพราะอะไร เพราะปัญญามันพร้อม

คือคนมันทุกข์มันยาก มันโดนบีบคั้น มันโดนทุกอย่างเต็มที่ แล้วมันอยากออก แต่มันไม่มีใครบอกใจ พอมีคนบอกก็พุ่งเลย ใจของเราท่องกันปากเปือกปากจั่น ฐึ่ไปหมดเลย แต่ออกไม่ได้ พอออกไม่ได้ จะบอกว่าอย่างนี้ก็ชาดิสัม คือว่าต้องให้เจ็บช้ำมากกว่านี้ไซ้ใหม่ ต้องให้ทุกข์ยากมากกว่านี้ไซ้ใหม่ถึงจะได้ออกได้ใจ ถ้ามันทุกข์ยาก มันเจ็บช้ำ มันก็อยากจะไป

แต่นี้มันนอนจมเง นอนจมแล้วก็คิดในใจว่า อู๋! ฉันอยากจะประพฤติปฏิบัติ ฉันอยากจะมีคุณธรรม แต่ทำไมไม่วิจัยวิเคราะห์ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปัญญาอบรมสมาธิ เอาธรรมะมาตริกแล้วใคร่ครวญ แล้วชีวิตเรามาจากไหน เกิดมาทำไม เกิดมาอยู่เพื่ออะไร ตายแล้วมีอะไรติดมือไป ได้ทำพินัยกรรมไว้หรือยัง พินัยกรรมจะมอบให้ใคร สมบัตินี้ แล้วเรามีอะไรไป เรามีอะไรไป

นี่เง เรามีคุณงามความดีไปเท่านั้นนะ เรามีคุณงามความดีของเราไป ถ้าใครประพฤติปฏิบัติขึ้นมาในศีล สมาธิ ปัญญา ใครมีสมาธิ จิตตั้งมั่น ใครมีปัญญา ปัญญาจะแทงทะลุกิเลส อวิชชา ใครมีศีล สมาธิ ปัญญาจะเป็นสมบัติของเรา ผู้ที่ปฏิบัติไปถึงที่สุดแห่งทุกข์ คุณิ มันอกุปปธรรม อกุปปธรรมกับใจนี้มันเป็นอันเดียวกัน ไม่ต้อง ไม่ต้องอุทิศส่วนกุศลให้ ไม่ต้องๆ เพราะเวลาอยู่ในปัจจุบันนี้ก็ยังไม้อาอยู่แล้ว ยังต้องอุทิศส่วนกุศลอะไรไปให้อีก ไม่ต้องๆ เขอ้อมเต็มของเขาไปแล้ว เขาพอแล้ว เราเอาของเราไป เราปฏิบัติของเรา เราทำเพื่อเราอย่างนี้เง จิตใจของเราอย่างนี้มันถึงจะเป็นสังขธรรมจริงเง แล้วต่อไปนี้มันจะเด็ดดอกไม้มันจะสะเทือนถึงดวงดาวไหมล่ะ

มันจะสะเทือนหรือไม่สะเทือน เราก้ไม่เคือดร้อน ไม่เคือดร้อน ไม่บีบคั้นใจของตัวเอง แต่เราทุกข์เรายากเง แล้วเราว่าทำคุณงามความดีแล้วทำไมคุณงามความดีไม่ตอบสนองเรา เสียที ทำไมคุณงามความดีมันไม่ตอบสนอง ทำแต่คุณงามความดีอยู่

ความดีก็คือความดี ความดีคือเราเกิดมา อริยทรัพย์ เกิดมาได้เป็นมนุษย์ เกิดมาแล้วมีศักยภาพได้ทำคุณงามความดี ได้สร้างสมบุญญาธิการ สิ่งที่ทำแล้วไม่ประสบความสำเร็จ มันตัดทอนๆ ตัดทอนนี้เราทำอะไรมาล่ะ เราทำอะไรมา คุณิ คนเราเกิดมาสุขภาพไม่แข็งแรง เราทำอะไรมา คนที่เขาสุขภาพแข็งแรง เขาพร้อมแล้ว เขาสุขภาพแข็งแรง เขาทำอะไรเขาก็สมบูรณ์ของเขา ใจเราสุขภาพไม่แข็งแรง เราทำอะไรก็เพื่อบำรุงสุขภาพของเราให้แข็งแรงขึ้นมาก่อน

จิตใจของเราก็เหมือนกัน เราทำอะไรมามันถึงเป็นแบบนี้ละ ทำไมคนอื่นเขาทำมามันถึงสมบูรณ์ของเขาละ ที่พูดนี้พูดไม่ให้น้อยใจนะ พูดนี้พูดเพื่อให้หาเหตุผลหาผลไง ถ้าหาเหตุผลแล้ว มันเด็ดดอกไม้มันก็สะเทือนถึงดวงดาว เด็ดดอกไม้สะเทือนถึงดวงดาวเพราะมันเข้าใจเรื่องสัจจะ เข้าใจถึงเรื่องความเป็นจริง แต่นี่เราเข้าใจส่วนเดียวเสียเดียว ศึกษาผิวเผินก็ว่าเราทำความดีแล้ว ทำความดีแล้ว ศึกษาผิวเผินไง ผิวเผินมันก็ได้ผิวเผิน ผิวเผินนะ ศึกษาแล้วมันจะเป็นความดีของเรา มันกลับมาทำให้เราเสียใจซ้ำใจขึ้นขึ้นอีก

“ก็พระพุทธเจ้าสอนนะ”

หลวงตาท่านพูดบ่อย ให้ประพฤติปฏิบัติไป ถ้าผิดจะพาไปหาคณะสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะไปฟ้ององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็พระพุทธเจ้าสอนแล้วเราก็กทำตามนั้น...ทำผิวเผินไง แต่เราทำเข้าไป อตุตา หิ อตุตโน นาโถ ทำเข้าไปให้เข้าไปถึงใจเรา ทิ่มเข้าไปสู่กลางหัวใจเรา แล้วคูสิ มันจะน้อยใจอีกไหม คูสิ มันจะคร่ำครวญไหม มันจะคร่ำครวญวิโยคไปหาอะไร ถ้าเรารักษาหัวใจของเรา เราจะคร่ำครวญไปหาใคร เราจะดูแลใจดวงนี้ไง อตุตา หิ อตุตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน เอวัง